

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

CAO THỊ HỒNG VÂN

**CON NGƯỜI TRONG VĂN XUÔI VỀ MIỀN NÚI
CỦA CÁC TÁC GIẢ TRẺ ĐƯƠNG ĐẠI
(CAO DUY SƠN, ĐỖ BÍCH THUYẾT VÀ PHẠM DUY NGHĨA)**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam
Mã số : 60.22.34

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NGỮ VĂN

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: PGS.TS. TRỊNH BÁ ĐÌNH

Thái Nguyên, 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Cao Thị Hồng Vân

LỜI CẢM ƠN

Với lòng biết ơn sâu sắc, tôi xin chân thành cảm ơn các thầy, cô giáo, cán bộ Khoa Ngữ văn, phòng Quản lý và Đào tạo sau Đại học trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện cho tôi được học tập trong suốt thời gian qua.

Đặc biệt, tôi xin trân trọng cảm ơn PGS.TS Trịnh Bá Đình, người đã tận tình hướng dẫn tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Lời cuối cùng tôi xin cảm ơn những người thân và bạn bè đã động viên, khuyến khích tôi hoàn thành tốt khoá học Thạc sĩ này.

Tác giả luận văn

Cao Thị Hồng Vân

MỤC LỤC

	Trang
Trang phụ bìa	
Lời cam đoan	
Lời cảm ơn	
Mục lục	i
PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	5
3.1. Đối tượng nghiên cứu	5
3.2. Phạm vi nghiên cứu	6
4. Phương pháp nghiên cứu	6
5. Đóng góp của luận văn	6
PHẦN NỘI DUNG	7
Chương 1: QUAN NIỆM VÀ SỰ THỂ HIỆN CON NGƯỜI MIỀN NÚI TRONG VĂN XUÔI VIỆT NAM HIỆN ĐẠI	7
1.1. Quan niệm nghệ thuật về con người trong văn học	7
1.2. Quan niệm và sự thể hiện con người miền núi trong văn xuôi Việt Nam hiện đại.....	10
1.2.1. “Người rừng” trong văn xuôi trước 1945	10
1.2.2. Người thay đổi số phận trong văn xuôi từ 1945 đến trước “Đổi mới”	16
1.2.3. Con người đa diện, đa chiều từ “Đổi mới” đến nay	23
Chương 2: CÁC KIỂU NHÂN VẬT NGƯỜI MIỀN NÚI TRONG VĂN XUÔI CAO DUY SƠN, ĐỖ BÍCH THUYẾT, PHẠM DUY NGHĨA ..	31
2.1. Con người tha hoá	31

2.2. Con người tâm linh.....	38
2.3. Nhân vật cô đơn.....	47
Chương 3: NHỮNG ĐẶC SẮC VỀ NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN CON NGƯỜI MIỀN NÚI TRONG VĂN XUÔI CAO DUY SƠN, ĐỖ BÍCH THÚY, PHẠM DUY NGHĨA	57
3.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình	57
3.2. Nghệ thuật miêu tả nội tâm nhân vật.....	62
3.3. Tổ chức cốt truyện thể hiện số phận nhân vật	71
3.4. Thiên nhiên như phương tiện thể hiện nhân vật	79
3.5. Ngôn ngữ thể hiện tính cách nhân vật.....	84
KẾT LUẬN.....	90
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	93

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Trong ngôi nhà văn học hiện đại Việt Nam, văn xuôi miền núi chiếm một vị thế đặc biệt mà theo nhà văn Ma Văn Kháng thì đây là “đề tài đầy tính nhân văn” mà mỗi lần “đọc những trang viết thành công về đề tài này của mình và bạn bè tôi vẫn mê đắm cái hồn cốt nhân ái của nó”. Cái hồn cốt ấy làm nên một hương vị riêng, một thứ “đặc sản” của núi rừng và do đó “văn xuôi miền núi chiếm lĩnh được một vẻ đẹp riêng không thay thế được, không ai bắt chước được” (Phong Lê). Ngoài một số truyện đường rừng ra đời trước năm 1945, đề tài dân tộc và miền núi trong văn xuôi Việt Nam hiện đại chủ yếu được hình thành và phát triển sau Cách mạng Tháng 8 năm 1945. Dưới ánh sáng của thời đại mới, xứ sở vùng cao quanh năm mây trắng đã trở thành mối duyên nợ với nhiều cây bút văn chương. Nhiều nghệ sĩ tên tuổi như Nam Cao, Tô Hoài, Ma Văn Kháng, Nguyễn Tuân... đã có những khoảng thời gian nhất định được chung sống gắn bó để rồi thấu hiểu, từ đó viết nên những trang văn sinh động về cuộc sống con người miền núi trong thời đại cách mạng, kháng chiến và công cuộc xây dựng đất nước. Từ sau năm 1975 đặc biệt là sau những năm Đổi mới, bên cạnh các cây bút tên tuổi, văn xuôi miền núi còn thu hút sự tham gia của nhiều cây bút trẻ và đã gặt hái được những thành công nhất định. Có thể thấy trong vòng chưa đầy một thế kỉ hình thành và phát triển, với sự tham gia đông đảo của các tác giả bao gồm cả người Kinh và người dân tộc thiểu số, văn học miền núi đã có những đóng góp quan trọng cho sự vận động phát triển của văn xuôi Việt Nam hiện đại.

1.2. Trong đội ngũ đông đảo các nhà văn viết về miền núi, Cao Duy Sơn, Đỗ Bích Thúy và Phạm Duy Nghĩa được coi là những cây bút tuy còn trẻ nhưng đã có nhiều tìm tòi khám phá và sớm khẳng định được chỗ đứng

của mình trên văn đàn. Họ khá tiêu biểu cho các cây bút văn xuôi đương đại viết về miền núi.

Từ mảnh đất Lào Cai xa xôi, Phạm Duy Nghĩa chính thức bước vào làng văn với *Con mưa hoa mạn trắng* (truyện đoạt giải nhất cuộc thi truyện ngắn 2003-2004 do Tuần báo Văn nghệ và Hội Nhà văn Việt Nam phối hợp tổ chức). Cả Ban sơ khảo và chung khảo đều thống nhất cho rằng “đây là một truyện ngắn vững chãi và cổ điển, dào dạt và tôn vinh tính người trong con người”. Chỉ trong vòng chưa đầy mười năm, Phạm Duy Nghĩa đã lần lượt cho ra đời bốn tập truyện ngắn có giá trị. Và cùng với luận án tiến sĩ “Văn xuôi Việt Nam hiện đại về dân tộc và miền núi” được tác giả bảo vệ thành công năm 2010, Phạm Duy Nghĩa đã trở thành đũa con cưng của nền văn học đương đại viết về dân tộc và miền núi.

Là nhà văn nữ có nhiều duyên nợ với văn chương, đặc biệt là văn chương miền núi, Đỗ Bích Thúy sớm trở thành cái tên quen thuộc và được nhiều người yêu mến. Hai mươi tuổi chị đã đoạt giải nhất cuộc thi truyện ngắn do Tạp chí Văn Nghệ Quân đội tổ chức với chùm truyện *Sau những mùa trăng*, *Đêm cá nổi* và *Ngái đấng ở trên núi*. Tiếp đến là tiểu thuyết *Bóng của cây sồi* đoạt giải C cuộc thi Sáng tác văn học cho tuổi trẻ 2003-2004 của Nhà xuất bản Thanh niên và Tuần báo Văn nghệ. Năm 2005, *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá* của chị đã được đạo diễn Ngô Quang Hải chuyển thể thành công thành tác phẩm điện ảnh *Chuyện của Pao*, tác phẩm đoạt giải Cánh diều vàng của Hội điện ảnh Việt Nam. Với những khởi đầu thành công này, Đỗ Bích Thúy đã bước đầu định hình là cây bút chuyên tâm với đề tài miền núi - một đề tài không phải người cầm bút trẻ nào cũng dám lựa chọn.

Trong số những nhà văn là người dân tộc thiểu số Việt Nam, Cao Duy Sơn được độc giả biết đến với một chất giọng riêng. Tuy mới xuất hiện trên văn đàn nhưng tác phẩm của anh đã nhanh chóng chiếm được cảm tình của

bạn đọc và đạt được nhiều giải thưởng lớn trong đó phải kể đến tập truyện ngắn *Ngôi nhà xưa bên suối* đã giành giải thưởng của Hội nhà văn Việt Nam năm 2008 và giải thưởng Văn học Đông Nam Á năm 2009. Với quan niệm “Viết văn là một cuộc viễn du về cội nguồn”, Cao Duy Sơn đã tự hào khi “gọi được tên quê hương” qua những trang văn của mình.

1.3. Là một giáo viên trẻ làm công tác giảng dạy tại trường Dự bị Đại học Dân tộc Trung ương - ngôi trường giành cho các con em dân tộc thiểu số ở 19 tỉnh thành phía Bắc, việc tìm hiểu đề tài này còn có ý nghĩa thiết thực lâu dài đối với bản thân chúng tôi. Giúp chúng tôi hiểu thêm về cuộc sống con người và nền văn hóa nơi đây, biết gần gũi và gắn bó với học trò miền núi, để những bài giảng trong cuộc đời đứng lớp của chúng tôi trở nên thật sự có ý nghĩa.

2. Lịch sử vấn đề

- Văn xuôi miền núi vốn là một đề tài hấp dẫn, thu hút được sự quan tâm lớn của giới văn học, nhất là trong những năm trở lại đây. Điều này được thể hiện ở đội ngũ sáng tác ngày một đông đảo, số lượng tác phẩm phong phú, nhiều tác phẩm có giá trị nhất định. Nhiều công trình phê bình nghiên cứu ra đời, trong đó phải kể đến công trình nhiều tập “Văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại” của Lâm Tiến. Ở công trình này tác giả đã đặt ra nhiều vấn đề như: mối quan hệ giữa truyền thống và hiện đại, nghệ thuật văn xuôi, thành công và cả những hạn chế của văn học dân tộc thiểu số Việt Nam. Công trình này đã được Nguyễn Ngọc đánh giá “là công trình đầu tiên cố gắng phác một cái nhìn khái quát, toàn diện về toàn bộ nền văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại”. Con đường phát triển của văn xuôi miền núi hôm nay lại là vấn đề được Dương Thuấn quan tâm và đặt ra trong nhiều bài viết như: “Nét mới của văn học dân tộc và miền núi”; “Nâng cao chất lượng văn học viết về dân tộc và miền núi là nhiệm vụ quan trọng hiện nay”... Ngoài ra còn có một số bài viết với cái nhìn sắc diện của các nhà nghiên cứu như bài “Văn

xuôi miền núi một thắng lợi mới trong văn học các dân tộc thiểu số” (1972) của Vũ Minh Tâm, “Sự hình thành văn xuôi” của Giáo sư Phong Lê trong sách “40 năm văn hoá nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam 1945 - 1985”, “Về một vài đặc điểm dân tộc qua một số tiểu thuyết miền núi” của tác giả Đinh Văn Định. Đặc biệt năm 1988 Nhà xuất bản Văn hoá dân tộc cho in cuốn “ Nhà văn các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại” gồm các bài viết về 16 nhà văn, nhà thơ dân tộc thiểu số trong đó có 8 cây bút văn xuôi (Triều Ân, Vi Thị Kim Bình, Nông Minh Châu, Y Điêng, Hoàng Hạc, Vi Hồng, Mã A Lệnh và Nông Viết Toại) đã cho thấy sự quan tâm của các nhà nghiên cứu đối với sự phát triển của nền văn xuôi miền núi trong giai đoạn hiện nay.

- Văn xuôi miền núi đương đại cũng được đề cập đến trong nhiều luận văn nghiên cứu. Năm 2010 nhà văn Phạm Duy Nghĩa đã bảo vệ thành công luận án tiến sĩ “Văn xuôi Việt Nam hiện đại về dân tộc và miền núi”. Đây là công trình đầu tiên đã nghiên cứu toàn diện và hệ thống về văn xuôi dân tộc và miền núi bao gồm cả tác phẩm của người Kinh và người dân tộc thiểu số từ khi ra đời đến nay, đem lại cái nhìn bao quát, toàn cảnh về một đề tài lớn trong nền văn học hiện đại Việt Nam. Khu biệt hơn, tác giả Mai Thị Kim Oanh với luận văn “Đề tài dân tộc và miền núi trong sáng tác của Đỗ Bích Thúy và Phạm Duy Nghĩa” đã chỉ ra cách tiếp cận hiện thực đời sống và con người miền núi trong sáng tác của những nhà văn trẻ mà tiêu biểu là Đỗ Bích Thúy và Phạm Duy Nghĩa. Nguyễn Minh Trường trong luận văn thạc sĩ Ngữ văn “Truyện ngắn về đề tài dân tộc miền núi phía Bắc (qua các tác phẩm của Cao Duy Sơn, Đỗ Bích Thúy và Nguyễn Huy Thiệp)” đã đi sâu tìm hiểu hình tượng cuộc sống và con người miền núi trong truyện ngắn Cao Duy Sơn và Đỗ Bích Thúy. Ngoài ra còn có một số luận văn nghiên cứu về những cây bút trẻ viết về miền núi song chủ yếu ở phương diện nghệ thuật, như: “Nghệ thuật trần thuật trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy” (Ngô Thị Yên), “Đặc điểm truyện

ngắn Cao Duy Sơn” (Đinh Thị Minh Hảo), “Thế giới nghệ thuật trong truyện ngắn Cao Duy Sơn (Lý Thị Thu Phương), “Nghệ thuật truyện ngắn Phạm Duy Nghĩa” (Đoàn Thị Hải Yến)...

Qua khảo sát sơ bộ chúng tôi nhận thấy: xung quanh vấn đề dân tộc và miền núi đã có nhiều công trình đi sâu nghiên cứu và gặt hái được những thành công nhất định. Văn xuôi miền núi qua cái nhìn của một số tác giả trẻ như Cao Duy Sơn, Đỗ Bích Thúy, Phạm Duy Nghĩa...bước đầu cũng đang được đặt ra. Tuy nhiên chưa có công trình nào nghiên cứu chuyên biệt về hình tượng những con người trên vùng rẻo cao trong văn học đương đại. Vì vậy chúng tôi lựa chọn đề tài “Con người trong văn xuôi về miền núi của các tác giả trẻ đương đại (Cao Duy Sơn, Đỗ Bích Thúy và Phạm Duy Nghĩa)”.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đề tài khảo sát toàn bộ các sáng tác viết về con người miền núi của ba nhà văn Cao Duy Sơn, Đỗ Bích Thúy và Phạm Duy Nghĩa trong đó tập trung chủ yếu vào một số tác phẩm tiêu biểu sau:

- Tập truyện ngắn *Những đám mây hình người* - Cao Duy Sơn, Nxb Văn hóa Dân tộc, 2002.

- Tập truyện ngắn *Ngôi nhà xưa bên suối* - Cao Duy Sơn, Nxb Văn hóa Dân tộc, 2007.

- Tập truyện ngắn *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá* - Đỗ Bích Thúy, Nxb Công an Nhân dân, 2005.

- Tập truyện ngắn *Con mưa hoa mạn trắng* - Phạm Duy Nghĩa, Nxb Thanh niên, 2007.

-Tập truyện ngắn *Đường về xa lắm* - Phạm Duy Nghĩa, Nxb Công an Nhân dân, 2007.